

MEJRA SOFTIĆ
(Zenica)

RJEŠENJE ZAGONETKE NA BLAGAJSKOJ TEKIJI IBRAHIMA OPIJAČA MOSTARCA

Među poznate bošnjačke učenjake kojima pripada istaknuto mjesto u oblasti kulturne baštine Bošnjaka na orijentalnim jezicima, svojim djelima uvrstio se i Ibrahim Opijač Mostarac kome su izuzetno poznavanje arapskoga jezika, bogato iskustvo i opća jezička naobrazba omogućili da pored svog angažmana u oblasti teoloških znanosti, značajan doprinos ostvari i u izučavanju ovog jezika.¹

Roden je u Mostaru 1678. godine kao potomak stare i učene mostarske porodice koja je sve do kraja turske vladavine živjela u dijelu Mostara koji se zvao Opijačevina.

Široko obrazovanje stekao je u Karadoz-begovoj medresi pred Mustafom Ejubovićem - Šejh Jujom i nakon njegove smrti 1707. god. on postaje profesor na istoj medresi gdje cijeli život predaje arapski jezik i islamske nauke, te piše naučna djela.²

Iz popisa svojih djela kojeg je ostavio sam Opijač, a koji se nalazi na zaštitnom listu rukopisa R-3629 iz Gazi Husrev-begove biblioteke u Sarajevu, može se vidjeti da je iz oblasti arapske filologije napisao tri djela, među kojima je *Rješ enje zagonetke na Blagajskoj tekiji*, naslovljeno kao *Risāla fi šarḥ aṣ-ṣalawāt al-laḡī 'awradat 'alā ṭarīq al-'algāz*.

¹ Hivzija Hasandedić, "Djela Mustafe Ejubovića (Šejh Juje) i Ibrahima efendije Opijača koja se nalaze u Arhivu Bosne i Hercegovine u Mostaru", *Anali GHB* IV, Sarajevo 1976, 57-68; Hazim Šabanović, *Književnost Muslimana BiH na orijentalnim jezicima*, Svjetlost, Sarajevo 1973, 439-445.

² Šire o njegovoj biografiji i cjelovitom bibliografskom opusu vidjeti: Dr Muhamed Ždralović, "Djela Ibrahima Opijača u rukopisima Orijentalne zbirke Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti" *Hercegovina* 2, Mostar 1982, 149-164; Omer Mušić, "Ibrahim Opijač Mostarac", *POF X-XI*, Sarajevo 1961, 31-35.

Rješenje zagonetke na Blagajskoj tekiji, u pisanim izvorima češće spomenuto pod drugim arapskim naslovom - *Ḥall luğaz zāwiya Blagaj* - relativno davno je evidentirano u djelima orijentalista koji su se bavili izučavanjem korpusa bošnjačke baštine na orijentalnim jezicima.³ Međutim, iako je napisano na nepunih šest strana u cjelovitoj i prilično čitkoj formi, do danas nije ponuden integralni prijevod ovog *Rješenja*. Imajući u vidu činjenicu da se radi o djelu koje predstavlja neodvojivi dio kulturne baštine Bošnjaka, smatram vrijednim da se ono ponudi široj javnosti na cjeloviti uvid i da na taj način bude valorizovano u odnosu na druga djela iz iste oblasti.

Prema dosadašnjim saznanjima, autograf *Rješenja zagonetke na Blagajskoj tekiji* nije sačuvan. Jedan njegov prijepis nalazi se u zbirci GHB biblioteke pod brojem R-3342. Prepisao ga je Mahmud sin Muhameda iz Stoca 1770. godine.

Djelo je napisano u uobičajenoj rukopisnoj formi i, kao što će čitalac sam moći primijetiti iz priloženog izvornika, na pojedinim mjestima u vrlo sažetoj formi koja zahtijeva širi prijevod ili kraći komentar koji takva mjesta pojašnjava. Vrijedno je spomenuti da su invokacija i kolofon izvornika ispisani u formi rimovane i ritmizirane proze. Pismo je *našta 'liq*. Kustode prisutne.

Integralni prijevod ovog kratkog filološkog traktata, u kojem Opijač na temelju svog poznavanja arapske gramatike i sintakse, nudi nekoliko načina čitanja jedne dove ispisane na zidu Blagajske tekije, koju zbog naročite forme u kojoj je napisana kvalificira kao zagonetku, glasi:

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog

Zaista je najispravniji način otpočeti neku raspravu zahvalom Allahu, Gospodaru Uzvišenome, i salavatom na Muhammeda kojeg krasiše dobrota, plemenitost i milost, čije vrline i čisto vjerovanje svake hvale su vrijedni, na njegovu porodicu i ashabe koji zadobiše čast služeći Poslaniku i tako se približiše Allahu.

A nakon toga: Rob ovisni o Stvoritelju Neovisnome, Ibrahim, sin Šejha Ismaila, Mostarac - neka im Uzvišeni Allah zauzimanjem vode poslanikā uzvisi položaj na Dan kada se ljudi budu obraćali Gospodaru svjetova - kazuje:

Kada sam sa nekim prijateljima, koji poželješe pobjeći od sjete i žurbe, posjetio tekiju sagrađenu u kasabi Blagaj, opazih na njezinom zidu jednu zagonetku koju napisashe dosjetljivi kako bi ljude od nauke iskušali u njihovom znanju. Takvu zagonetku nikada do sada ne vidjeh niti jē čuh od nekog svog prijatelja, a ona glasi:

³ V. Omer Mušić, o. c., 37; Hazim Šabanović, o. c., 443.

اللهم صل على سيدنا محمد محمد الأركان محمد التيران الطغيان،

bez upisanih tačaka kako bi se pojačala njezina zagonetnost i nejasnost. Još jedanput se zamislih nad njom, pa Allaha, Poznavaooca svega skrivenog, zamolih da mi jê na trenutak otkrije. Uz pomoć Uzvišenog i Sveznajućeg Allaha, ona mi se odmah ukaza i to na način kojeg se ne bi možda dosjetio ni onaj ko jê izreče, akamoli onaj ko je napisao ili ko se nad njom zamisli, pa sada, uz Allahovu pomoć i određenje, kazujem:

Elif i lām u riječi النيران [vatre] apsurdna su greška koja se piščevom peru potkrade. Ni jedno ni drugo nije greška onoga ko jê izrekao i ko moli za obilje milosti, budući da se radi o značenju semantičke aneksije koja ničim nije razdvojena.

Izraz على سيد سيد الأركان može imati nekoliko rješenja sa odgovarajućim značenjima.⁴

Prvo od mogućih rješenja je da se početna riječ سيد [gospodin] sastoji od nepunktiranog radikala س pokrenutog vokalom *a*, udvojenog radikala ي pokrenutog vokalom *i* i nepunktiranog radikala د, te da stoji u funkciji običnog nedeterminiranog pridjeva deriviranog od riječi سيادة [moć] i upotrijebljenog u cilju izražavanja veličanja. Druga riječ je ista kao i prva i stoji u genitivu jer je ona njezin pridjev, kao kad on kaže: كم عاقل عاقل [Kako li je samo pametan!] ili كامل في عقله [prepametan]. Dopušta se da ova druga riječ bude koroborativ prve riječi.⁵ Treća riječ sastavljena je od radikala ش, udvojenog radikala ي i nepunktiranog radikala د koji su pokrenuti vokalom *a* pod pretpostavkom da se radi o glagolu u perfektu koji se koristi u svrhu favorizovanja, a u značenju glagola رفع [podignuti] ili أحكم [učvrstiti]. Njegov subjekt je prikrivena lična zamjenica koja se odnosi na prvi izraz سيد, jer kada se lična zamjenica može odnositi i na riječ kvalificiranu atributom i na sam atribut, a da pri tome terminološki i kroz primjere nisu razdvojeni, prednost se daje kvalificiranoj riječi. Ovo se odnosi i na pridodati atribut.

Izraz الأركان [temelji] stoji u akuzativu jer je on objekt prethodne riječi. Rečenica može biti njezin⁶ drugi atribut, a davanje prednosti pojedinačnoj riječi nad rečenicom vrši se da bi se očuvala rima ili zbog njezinog prvobitnog stanja.⁷ Značenje ovog rješenja bi bilo:

⁴ S obzirom na detaljna pojašnjenja koja daje u narednom kontekstu, bilo bi prikladnije da nije punktirao srednji radikal, kao što stoji i na početku, jer se on u rješenjima koja daje pojavljuje i kao radikal ن. Moguće je da se radi o greški prepisivača.

⁵ Ovo je slučaj kada se značenje nekog iskaza pojačava upotrebom tzv. *formalnih koroborativa*.

⁶ Misli se na riječ سيد.

⁷ Može se pretpostaviti da Opijač pod "stanjem" riječi podrazumijeva obavezni redosljed: riječ i kombinacija riječi, pa tek onda rečenica ili govori o jezičnoj ekonomičnosti gdje upotrebom jednog glagola formalno nadoknađuje cijeli iskaz.

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى سَيِّدِ عَظِيمِ الشَّانِ كَامِلٍ فِي السِّيَادَةِ وَالسَّلْطَانِ
أَوْ أَحْكَمِ أَرْكَانِ الدِّينِ أَوْ الشَّرِيعَةِ بِالْإِثْبَاتِ وَالْبُرْهَانِ .

[Bože moj, smiluj se na presvijetlog gospodina, savršenog u moći i vlasti koji uputama i jasnim znakom učvrsti temelje vjere ili islamskog vjerovanja].⁸

Određeni član (لام) u izrazu الأركان nadoknazuje značenje aneksije – prema mišljenju protagonista basrijske škole, ili služi kao zamjena za drugi član aneksije – prema mišljenju protagonista kufijske škole.⁹

Drugo moguće rješenje je da se svaka od te tri ponovljene riječi sastoji od nepunktiranog radikala س koji je pokrenut vokalom *a* i udvojenog radikala ي pokrenutog vokalom *i*. Sve one stoje u istom padežu, a to je genitiv. Prva riječ stoji u genitivu zbog rekcije prijedloga, a druga zato što je u funkciji atributa riječi u genitivu. Treća riječ stoji u genitivu zato što je ona također atribut, a zbog ovakve funkcije, tj. funkcije običnog pridjeva, kao što smo već spomenuli, ona je istovremeno i mudaf riječi الأركان u konstrukciji formalne genitivne veze. Zbog toga je ispravno da ona stoji kao atribut nedeterminirane riječi. Značenje ovog oblika bi bilo:

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى سَيِّدِ عَظِيمٍ فِي الرَّتَبَةِ كَامِلٍ فِي السِّيَادَةِ سَيِّدِ أَرْكَانِ التَّوْبَةِ

[Bože moj, smiluj se na gospodina najvišeg ugleda, savršenog u vlasti, vodi svih vjerovjesnika].¹⁰

Treće rješenje je da se svaka od ovih riječi sastoji od nepunktiranog radikala س i radikala ن koji su pokrenuti vokalom *a* i da stoje u genitivu, budući da je druga riječ u funkciji atributa prve riječi a treća je mudaf riječi الأركان koje stoje kao zamjena za atribut. Njegovo značenje bi bilo:

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى سَيِّدِ عَظِيمٍ كَامِلٍ فِي السَّنَدِيَّةِ سَيِّدِ الْإِرْكَانِ أَيْ مُعْتَمِدِهَا

[Bože moj, smiluj se na onoga ko je najveći oslonac u vjeri i ko postavi njezine temelje].¹¹

Četvrto rješenje je da se prva riječ sastoji od nepunktiranog radikala س i udvojenog radikala ي; druga riječ je glagol u perfektu druge glagolske vrste, dok je treća ista kao i prva. Međutim, ona zbog tranzitivnosti glagola شَيَّدَ stoji u akuzativu i kao mudaf riječi الأركان, dok je rečenica u funkciji atributa riječi سَيِّدِ. Njegovo značenje bi bilo:

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى سَيِّدِ عَظِيمِ الشَّانِ الَّذِي أَحْكَمَ سَيِّدَ الْإِرْكَانِ

⁸ Ovdje Opijač pojašnjava ono što bi formalno trebalo da glasi: اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى سَيِّدِ سَيِّدِ شَيِّدِ الْإِرْكَانِ

⁹ Druga riječ bi trebala biti الدِّينِ koju Opijač navodi u svojim pojašnjenjima.

¹⁰ Ovo je pojašnjenja za oblik اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى سَيِّدِ سَيِّدِ سَيِّدِ الْإِرْكَانِ

¹¹ Pojašnjenje za oblik اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى سَيِّدِ سَيِّدِ سَيِّدِ الْإِرْكَانِ

[Bože moj, smiluj se na presvijetlog gospodina koji je istinski temelj vjervovanja].¹²

U petom rješenju prva riječ sastavljena je od nepunktiranog radikala س i radikala ū koji su pokrenuti vokalom *a*. Druga riječ je glagol u perfektu druge glagolske vrste, a treća je ista kao i prva, s tim što stoji u akuzativu jer je direktni objekt glagola شَيَّدَ [podizati] i mudaf je riječi الأركان. Značenje ovakvog oblika bi bilo:

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى سَيِّدِ عَظِيمِ أَحْكَمَ سَيِّدِ الأركان

[Bože moj, smiluj se onome ko je istinski oslonac u vjerovanju i ko učvrsti temelje vjere].¹³

U šestom rješenju prva riječ je سَيِّدٌ, druga je glagol u perfektu, dok je, pak, treća سَنَدٌ [oslonac].¹⁴

U sedmom rješenju raspored riječi je suprotan prethodnom obliku, s tim što je druga riječ aktivni glagolski oblik u perfektu druge glagolske vrste, a rečenica je u funkciji atributa kao što je bio slučaj i u prethodnim oblicima.¹⁵

U osmom obliku i prva i druga riječ stoje s radikalom ū i u genitivu. Druga riječ je atribut prve riječi, dok je treća riječ glagol u perfektu. Riječ الأركان zbog trpnog stanja stoji u akuzativu, a rečenica je u funkciji atributa, ili اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى سَيِّدِ سَنَدِ سَيِّدِ الأركان.

Značenje koje se želi postići konstrukcijom سَيِّدِ الأركان identično je značenju koje se postiže konstrukcijom سَنَدِ الأركان. Umjesto ove možeš staviti bilo koju drugu odgovarajuću konstrukciju, a od Gospodara Sveznajućeg zatraži da ti pomogne da ne pogriješiš.

S obzirom na formalni izgled zagonetke i ako se, dakle, ne pretpostavljaju njezini neki drugi dijelovi, moguće je postojanje ovih osam rješenja koja smo spomenuli. Međutim, ako je promatramo u kontekstu elidiranja i pretpostavljanja drugih riječi, tada mogu postojati i neki drugi načini njezinog rješavanja, pa da kažemo da je prva riječ سَيِّدٌ glagol u perfektu a glagolska rečenica nastavak elidirane odnosne zamjenice, ali nemoj duljiti s njima jer će rasprava postati preopširna i dosadna, pa vodi računa o tome. Mi smo ti ukazali na način onih koji zaključuju po analogiji, pa izaberi ono što ti odgovara i učestvuj u njezinom rješavanju. Nemoj biti od onih koji nisu spoznali istinu, ili su je spoznali ali su je zanijekali.

¹² Pojašnjenje za oblik اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى سَيِّدِ شَيْدِ سَيِّدِ الأركان

¹³ To je oblik اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى سَيِّدِ شَيْدِ سَنَدِ الأركان

¹⁴ To je oblik اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى سَيِّدِ شَيْدِ سَنَدِ الأركان

¹⁵ To je oblik اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى سَيِّدِ شَيْدِ سَيِّدِ الأركان

Riječ محمد vlastito je ime plemenite osobe, miljenika Gospodara Uzvišenog i stoji u genitivu jer je po svojoj funkciji apozicija onoga što joj prethodi. Druga riječ محمد stoji s punktiranim radikalom ح i dolazi na paradigmu مكرم . To je particip aktivni od značenja glagola أَجْمَدَ الماء [zamrznuo je vodu], ili جعله جامدا [učinio je da se zamrzne]. Ona je mudaf riječi نيران koja je množina riječi نار [vatra], a koja je opet mudaf riječi الطغيان [bezbožnost, zabluda]. Ima funkciju atributa riječi محمد jer označava prošlu glagolsku radnju, ili, pak, kontinuiranost radnje.

Riječ مجّد znači onaj koji je – neka mu se Uzvišeni Allah smiluje – vodom upute i jasnog znaka, brojem nevjernika i vjernika, ugasio vatre zablude i bezbožnosti. Upotrijebljena je u cilju izražavanja logičke metafore i stoji u predikativnom odnosu jer je predikat riječi محمد . Glagolski subjekt je, ustvari, Odabrani koji nema sebi sličnoga niti ravnoga.

U konstrukciji نيران الطغيان, riječ نيران može označavati ili vatre koje su madžusije palili prilikom poganih obreda pa su ugašene u mubarek noći kada se rodi voda poslanikā i kada se svjetovima razli svjetlost Božije upute, ili je pak upotrijebljena u cilju izražavanja metaforičkog značenja i poredenja. Da je dodata i treća riječ محمد pa da je rekao محمد محمد محمد سيّد سيّد سيّد الاركان محمد محمد محمد نيران الطغيان smatram da bi zagonetka po izgovoru bila prikladnija, a značenjem profinjena i ljepša. To je jasno svakome ko zdravo i ispravno razmišlja, a malo je danas ovakvih uglednika, jer kuća blagodati jedva da nije ruševina,¹⁶ a nauka, učenjak i knjiga više se ne poštuju! Allahu moj, molim Te da ih sačuvaš do Sudnjega dana, da, zbog svetosti Muhammeda s.a.v.s., oprostiš meni, roditeljima i učiteljima mojim, a posebno među njima učenjaku kakvog vrijeme ne pamti, koji je bio veoma razborit i simbol svog vremena.¹⁷ Molim Te da proživiš njih i nas pod zastavom miljenika svoga, vode časnih poslanika, i da i njih i nas uvedeš među najuglednije ljude. Neka se Allah smiluje svakome ko kaže: “Amin”.

Ja sada uvodim četiri riječi i zagonetku postavljam na ovaj način:

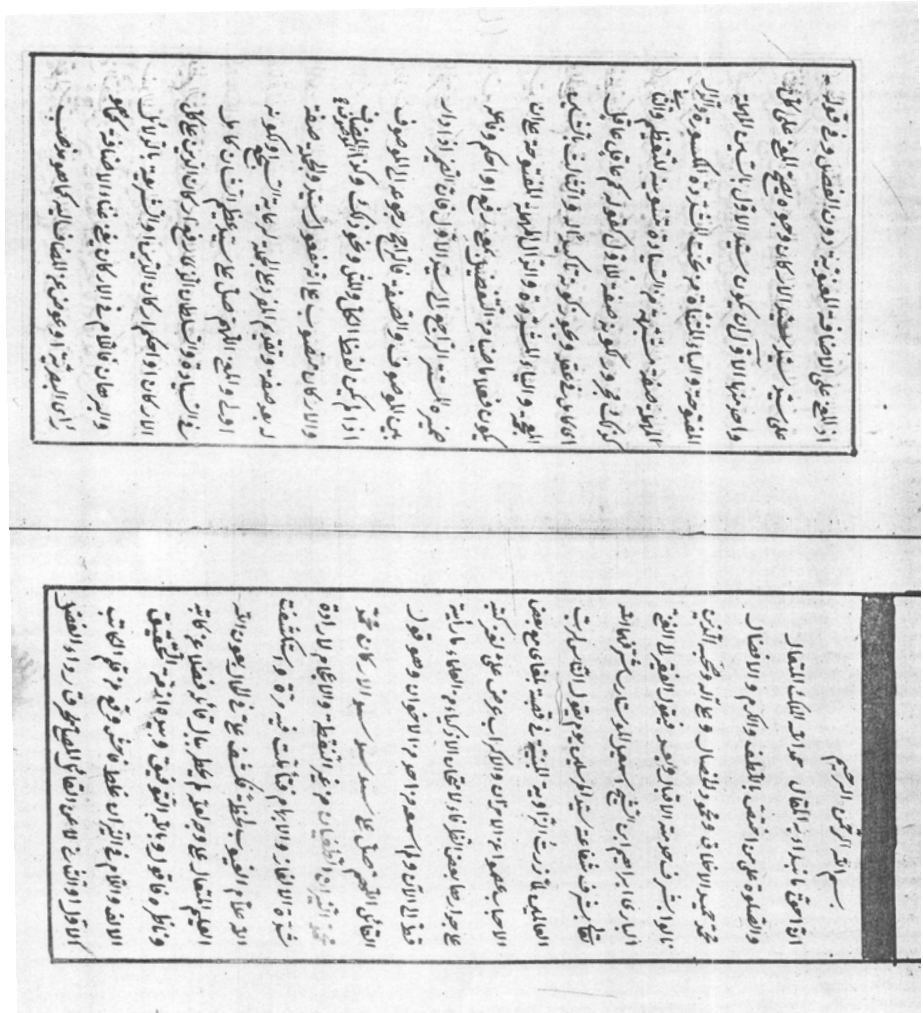
الهمّ صلّ على سيّد سيّد سيّد سيّد الاركان محمد محمد محمد نيران الطغيان¹⁸

¹⁶ Konstrukcijom دار القصل Opijač sigurno želi ukazati na neku obrazovnu instituciju kojoj se u to vrijeme nije poklanjala odgovarajuća pažnja. Jasno je da je ona upotrijebljena u metaforičkom značenju koje ne može biti reducirano, te stoga nije moguće prijeti jedan slobodniji prijevod.

¹⁷ Može se pretpostaviti da se ovi prilično uveličani Opijačevi navodi odnose na njegovog uzoritog učitelja Šejh Juju. Inače, u ovom dijelu rukopisa pojavljuje se riječ التحرير koja se svojim značenjem ne uklapa u kontekst. Stoga smatram da je u prepisivanju načinjena greška i da umjesto nje treba stojati riječ التحرير [pametan, oštrouman] koju sam slobodnije prevela kao poimeničeni pridjev, tj. “učenjak”.

Kao što smo i željeli, raspravu privedosmo kraju za manje od trećine jednog dana, bez korištenja knjiga i priručnika, uzdajući se samo u ono čega smo se, uz pomoć Allaha, Svemogućeg Gospodara, mogli dosjetiti.

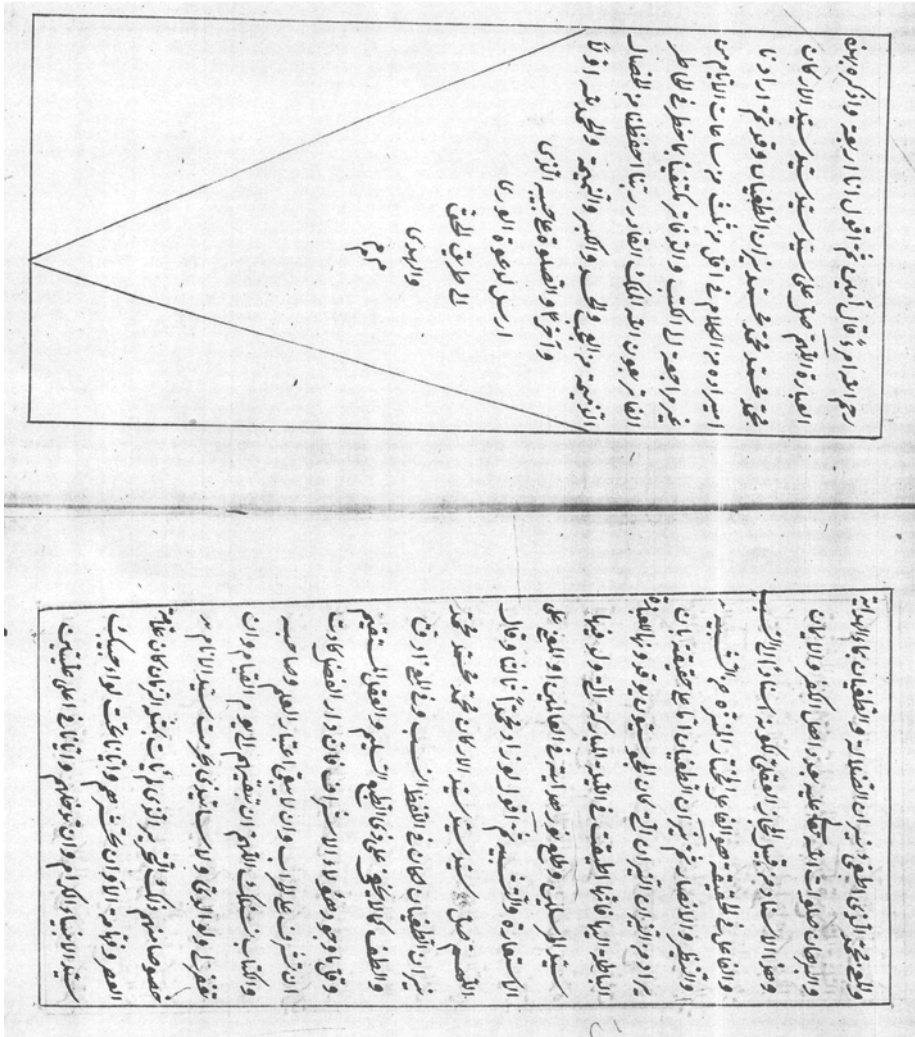
Gospodaru naš, sačuvaj nas od loših navika, oholosti i zavisti, uobraženosti i klevete. Neka je hvala Allahu i na početku i na kraju, salavat na Njegovu miljenika koji je poslat da čovječanstvo poziva na put istine i Božije upute.

18 Mnogo interesantnije bi bilo da je zagonetka postavljena onako kako je i uvedena na početku: bez punktiranog i udvojenog srednjeg radikala, jer ovakav njezin izgled ne nudi mnogo rješanja. Zato i dalje ostaje sumnja da je ove dijakritičke znake unio sam prepisivač.

احکم عند الارکان الوجوه اثنان احکم عند الارکان الثلاثة
 وثلاثة يا ميا وثلاثة سبعا الوجوه اثنان احکم عند الارکان
 ان ثلاثة يا ميا من التقديرين اللذان لا يحدو بهما قد
 الوجه اثنان من ان يكون الثلثة والثاني كما كان جرو واصف
 له والثالث فمصفا وسواء كان له صاحب غير وجه الصفوية والوجه
 صفحة الالهة صل على سيد المرسلين والارکان اربع ان
 براد من سبعة الارکان يخرج اربعة من سبعة فان رتبة ما ثبتت
 ثانيا حسب التمام واستعداد الثلثة بالكلية الصلوات وهذه
 الوجه اثنان من ان يكون ثانيا ميا بالظاهر الكلام من غير ان يغير
 في الالهة واما ان اردنا توجيهه بالارادة للذات والتقدير
 فيمكن ان يكون فيه وجه اخر وان نفقوا سيد الارکان في الارض
 والوجه الثمانية صده للموجود في الخوف كمن لا يطقق ان يراد
 الفاعل ان لا يوزن الا الالهة بخصيص الالهة ونفسه في غير مقدم
 بنهاية عن طريق التمييز والفرق اثبتت وكن اثبات كرتة
 ولا يكون من غير فرض الخلق او فرضه ولا يكون الالهة صاحبها
 وتوحيده عندهم لتلاوات التبريد حسب الملك اللطيف بحرر
 كونه عطف بيان لا تقدير وتوحيده باليحيى الميعود على وزن كرم
 اسم كما في الحمد الالهة اياه بجمعها كما في المصنف ان لا يبرح حج بنا
 وهو مصنف لاله الطيفان صفة طير كرم بجمع الالهة او الالهة

الوجهية الوجه اثنان ان يكون كل واحد منهما ثلث الالهة
 اثنان المكررة يا ميا الربوبية القتمية ويا ميا والمكررة
 المكمرة واما في باب ايضا سواء وهو الجواب في الالهة فلهذا قول
 عرف بل توحيد واما اثنان فلهذا في صفة جود واما اثنان
 فلهذا في صفة بقاء الجود ايضا وهو مصنف الالهة كان احنا في
 التفات كونه صفة شبيهة كما ذكرنا فلذلك يخرج وقوعه صفة لشدة
 والوجه الالهة صل على سيدنا محمد وآله ان يسهل نسبة رده
 سيدنا كان الشهوة الوجه اثنان ان يكون كل واحد منهما
 يا ميا الربوبية والثون لخصية القتمية في باب كماله صمد
 الجود على ان يكون اثنان في صفة لا قول والثنان صفا فالالهة
 براد منه والوجه الالهة صل على سيدنا محمد وآله التسمية
 الالهة كان اعتمدها الوجه الرابع ان يكون سيد الالهة والاشبه
 الالهية واما والشهوة والثاني فمصفا ميا من التقدير والثنان
 كما قال ان يترجمه على المعنوية لثبته وهو مصنف
 لالهة كان والوجه صفة سيد والوجه الالهة صل على سيد
 محمد اثنان الذي احکم عند الارکان الوجه الثاني ان يكون
 سيد الالهة يا ميا الربوبية والثون القتمية واما في صفة
 من التقدير واما اثنان كما قال في غير انه ترجمه كونه مصنف الالهة
 فهو سيد صفة لالهة كان والوجه الالهة صل على سيدنا محمد

RJEŠENJE ZAGONETKE NA BLAGAJSKOJ TEKIJ IBRAHIMA OPIJAČA MOSTARCA

S a ž e t a k

Ibrahim Opijač Mostarac kao filolog i teolog svojim radovima uvrstio se među priznate bošnjačke učenjake koji su stvarali na orijentalnim jezicima.

Imajući u vidu brzinu rješavanja *Zagonetke* uočene na zidu Blagajske tekije i brojna rješenja koja daje, stječe se utisak da je Opijač s velikom radozna-lošću iskoristio priliku da na trenutak iskorači iz stega tradicionalnih okvira ra-

znih komentara djela drugih autora i svoj rad osvježi vlastitim idejama i razmišljanjima što je kasnije i rezultiralo pisanjem jedne samostalne gramatike.

Iako je napisano na svega nekoliko listova i za manje od jedan dan, *Rješenje zagonetke na Blagajskoj tekiji* dokaz je autorovog kompetentnog poznavanja gramatike arapskoga jezika koje mu dozvoljava da se na izvjestan način poigrava s mogućnostima njezina rješavanja koje nikako nisu iscrpljene, da nagovještava nove mogućnosti i zagonetku na kraju postavlja u novoj formi.

Uprkos činjenici da se ovaj kratki filološki traktat ne može definirati kao naučni rad, svako rješenje koje Opijač daje interesantno je za sebe i svoje opravdanje nalazi u gramatičko-sintaksičkim pravilima arapskoga jezika. Formalno, rješenja su različita, ali pažljivi čitalac može primijetiti da se razlike u njihovom značenju mogu mjeriti samo nijansama.

Svojom vrijednošću, *Rješenje zagonetke na Blagajskoj tekiji* svakako se ne može porediti sa druga dva Opijačeva djela iz oblasti arapskoga jezika, ali se s pravom može reći da ono predstavlja autorov znalački sročeni odgovor onima koji su željeli, kako Opijač na početku rasprave reče, "... ljude od nauke iskušati u njihovom znanju".

SOLUTION TO THE BLAGAJ TEKKE MYSTERY BY IBRAHIM OPIJAČ OF MOSTAR

S u m m a r y

Ibrahim Opijač of Mostar as a philologist and theologian ranked himself, through his works, amongst the acknowledged Bosniak scholars who wrote in Oriental languages.

Bearing in mind the speed of solving the *Mystery*, perceived on a wall of the Blagaj Tekke and the many solutions it offers, there is a feeling that Opijač used the opportunity with unquenchable curiosity to step out for a moment beyond the discipline of the traditional framework of the various commentaries on the works by some other authors, and to refresh his work with his own ideas and thoughts, which later on resulted in the production of his own grammar book.

Although written only on a few sheets of paper and in less than one day, *Solution to the Blagaj Tekke Mystery* is proof of the author's competent knowledge of Arabic language grammar that enabled him in a way to play with the possibilities of its solution, which have by no means been exhausted, to announce new possibilities and eventually to set the mystery in a new form.

Despite the fact that this short philological treatise cannot be defined as a scientific work, every solution offered by Opijač is interesting and has its justification in the grammatical-syntactic rules of the Arabic language. Formally, the solutions are different, but an attentive reader can notice that the differences between their meanings are only in shades.

By its value, *Solution to the Blagaj Tekke Mystery* may by no means be compared with Opijač's other two works in the field of Arabic, but it can be rightly claimed that it is the author's knowledgeably formulated answer to those who wanted, as Opijač said at the beginning of the treatise, „to tempt the men of science in their knowledge”.